

Predragoceni, da bi jih pustili zapraviti

Gozdni rezervati se od vseh drugih gozdov ločijo po tem, da v njih "gospodari" izrecno narava sama. Podira, redči, razgrajuje, pomlajuje ... Država zaradi podlubnikov predlaga v njih "preventivna varstvena dela"

Glorija Lorenci

Gotovo naslov "Predlog Uredbe o spremembah in dopolnitvah Uredbe o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom" (v nadaljevanju članka Uredba), ki jo je ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano predlagalo vladi, povprečnega državljana ne zagrabi tako zelo, da bi se šel prebijat skozi zapisano. No, tu so gozdarska stroka pa naravovarstvena stroka v najširšem smislu in nevladne naravovarstvene organizacije, ki nam "prevajajo", kaj bi sprejeta Uredba pomenila za slovenske gozdne rezervate.

Spisana je bila zaradi razmer v gozdnem rezervatu Poljšak, ki leži na Dleskovški planoti v Savinjskih Alpah. Namnožitvi podlubnikov v rezervatu in v gospodarskem gozdu v bližini rezervata je sledila zahteva lastnika rezervata, lastnikov sosednjih zemljišč in občine Luče, da kmetijsko ministrstvo ukrepa. Slednje je ponudilo rešitev v uredbi - ta bi omogočila v vseh gozdnih rezervatih v državi, tudi v redkih ostankih pragozda, preventivne posege, s katerimi bi preprečevali širjenje podlubnikov v okoliške gospodarske gozdove in tako zamejili "ekonomsko in gospodarsko škodo".

Gozdni rezervati se od vseh drugih gozdov ločijo prav po tem, da so prepuščeni naravnemu razvoju - v njih "gospodari" izrecno narava sama. Podira, redči, razgrajuje, pomlajuje ... Prav zaradi tega so izjemno pomembni za raziskovanje, preučevanje in spremljanje naravnega razvoja gozdov. Enako pomembni so kot oaze osupljive biotske raznovrstnosti in kot "dokument" varstva naravnih vrednot ter kulturne dediščine. Predlagana Uredba, ki dopušča človekove posege vanje, izničuje prav njihovo glavno značilnost, njihov pomen. Gozdni rezervat, v katerega poseže človek, ni več gozdni rezervat, še manj pragozd, je samo še gozd. Hkrati pa Uredba izničuje tudi desetletja in desetletja trajajoč napor gozdne stroke, raziskovalcev, načrtovalcev in gojiteljev ohraniti to nenadomestljivo bogastvo prarave. Slovenija se namreč uvršča med tiste dežele, kjer so gozdarji med prvimi na svetu iz gospodarjenja izločili posamezne pragozdove, da se v nedotaknjeni obliki ohranijo za prihodnost.

Komu je in komu ni mar

Po Uredbi bi posegli v "samo" stometrski mejni pas v gozdnih rezervatih, zmanjšujejo njeno destruktivnost na kmetijskem ministrstvu. A kaj pravijo številke? Pravijo, da bi se iz sistema strogega varstva tako izčrtalo deset odstotkov gozdnih rezervatov. Ja, gozd je prepoznavni atribut Slovenije, pokriva skoraj 60 odstotkov države. Bolj nazorno: imamo 1.180.281 hektarjev gozdov. A gozdni rezervati - 171 jih je zajetih v mrežo - pokrivajo le dobrih 9500 hektarjev, kar je manj kot odstotek vseh gozdnih površin. Nekateri so zasebna lastnina, nekateri državna. In znotraj njih je le približno 540 hektarjev pragozdnih rezervatov, redkih in dragocenih podob pravega. Predragocenih, da bi jih zapravili z Uredbo. Kamor celo noga raziskovalca lahko vstopi samo z dovoljenjem pristojnih državnih institucij.

Izredna seja Odbora za kmetijstvo, na kateri so strokovnjaki Zavoda RS za varstvo narave, ljubljanske Biotehniške fakultete, Gozdarskega inštituta Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije in nevladnih organi-

zacij razlagali, zakaj Uredba nikakor ni prava izbira, se je končala predvidljivo: odborniki koalicije in opozicije so ostali vkopani na različnih bregovih in pri dokazovanjih, komu je in komu ni mar za slovenskega kmeta, komu je in komu ni mar za gozdne rezervate.

Proti predlogu sklepa, da vlada umakne Uredbo in uporabi druge ukrepe, ki niso škodljivi za omenjene habitate, je glasovalo osem odbornikov, sklep jih je podprlo sedem. Zdaj je treba staviti na besede kmetijskega ministra Jožeta Podgorška, da bo ministrstvo prednostno skupaj s stroko iskalo ustrezne rešitve za obrambo pred podlubniki. A je v isti sapi minister povedal tudi to, da se po mnenju gozdarskega strokovnjaka dr. Darija Krajčiča iz Zavoda za gozdove RS (sicer pa bivšega direktorja Zavoda RS za varstvo narave in bivšega poslanca LMSŠ, ki ga je odnesla afera "sendvič") javna gozdarska služba lahko izvaja tudi v gozdnem rezervatu.

Gozd ni lesna njiva

"Upajmo, da se juha ne bo pojedla tako vroča, kot se je skuhalo," pravi naš sogovornik **doc. dr. Lado Kutnar, raziskovalec v Gozdarskem inštitutu Slovenije in docent za področje varstva narave in okolja na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani**. Velik del svojih raziskav na svoji skoraj 30-letni poklicni poti je posvetil preučevanju biotske raznovrstnosti in naravovarstvenih vidikov gozdov, veliko se je ukvarjal tudi s pragozdni rezervati.

Večkrat slišimo govoriti o "treh velikih filozofih slovenskega gozdarstva", o profesorjih Dušanu Mlinšku, Boštjanu Anku in Nikolaju Torelliju. Njim gre zasluga, da so gozd rešili iz primeža dobičkarско-tehnicističnega pojmovanja. A vse kaže, da je treba tudi danes paziti, da ne stopi v ospredje le gospodarska vloga gozda.

"Omenili ste tri profesorje - žal sta Mlinšek in Anko že umrli -, ki so močno zaznamovali povojno obdobje slovenskega gozdarstva vse do današnjih dni in zapustili očiten pečat tudi v svetovnem. Če sem lahko osebno - močno so zaznamovali tudi mojo poklicno pot, ki se je začela na Oddelku za gozdarstvo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani; vsi trije so namreč bili tudi moji profesorji. Zaznamovali so cele generacije študentov tako z načinom razmišljanja, podajanja dejstev kot z izrednim retoričnim talentom. Imeli so sveže ideje, dali so nam znanje in motivacijo za trajnostno - Torelli je rad uporabljal sinonim vzdržno -, sonaravno in večnamensko gospodarjenje z gozdom. Vsem trem karizmatičnim profesorjem je bilo skupno to, da so gozd obravnavali kot kompleksen ekosistem in ne kot 'lesno njivo', kot je rad rekel profesor Mlinšek. 'Gozd ni lesna njiva', nam je polagal na srce. Nikakor niso zanemarjali pomena pridobivanja lesa,

a v gozdu so videli veliko več, imeli so ekološki sistemski pogled nanj. Seveda ta boj - videti v gozdu več kot le ekonomsko korist - nikoli ne bo dokončno dobljen. Vedno znova bodo vznikale namere, kako gozdu odreči ali zmanjšati druge vloge in pridobivanje lesa postaviti v ospredje. A za tako imenovano 'slovensko gozdarsko šolo', ki izhaja iz dolge tradicije načrtnega gospodarjenja z gozdovi in ki so jo gradile mnoge generacije slovenskih gozdarjev, se po mojem ni bati, da bi skrenila s poti. Ker tudi nove generacije gozdarjev živijo po njenih načelih."

Napredni gozdar kneza Auersperga

Zgodba je znana. Leta 1892, samo 20 let po ustanovitvi Yellowstona v ZDA, prvega narodnega parka na svetu, na Kočevskem napredni gozdar kneza Karla Auersperga dr. Leopold Hufnagel v gozdnogospodarski načrt zapiše: "Oddelka 38 in 39 naj se kot pragozd ohranita, zato je tu vsaktera raba izključena." Odločitev je pomenila preprosto to: nič golosečnje, gozd naj stalno prekriva skalnata kraška tla in domače drevesne vrste naj se same pomlajujejo.

"S kolegi, ki se prav tako ukvarjajo z naravovarstvom v gozdnem prostoru, vedno poudarjamo ta dokumentirani mejnik v naši zgodbi varovanja narave," pravi Lado Kutnar. "Poleg te napredne odločitve so se na kočevskem območju pred več kot sto leti med prvimi v Evropi odločili tudi za opuščanje golosečnega sistema, kar je bilo po drugi svetovni vojni uzakojeno tudi za vso Slovenijo. Golosečni način gospodarjenja se uporablja povsod tam, kjer prevlada kratkoročni ekonomski interes nad trajnostnim. Zato pravim, da izjemno ohranjena narava v naših gozdnih, pragozdnih rezervatih in v slovenskih gozdovih nasploh - pokrivajo kar 70 odstotkov naših posebnih varstvenih območij Natura 2000 - ni zgolj srečno naključje, ampak dosežek zavestnega, načrtnega gospodarjenja in dediščina mnogih generacij.

Narodni park Yellowstone je povsem druga zgodba; površina parka je skoraj polovico Slovenije in je praktično neposeljena. Na območju Slovenije, na prepihu med regijami, različnimi regionalnimi in lokalnimi interesi, različnimi političnimi sistemi, je ohranjanje gozdov in narave bil in je še vedno precej večji izziv."

Najstarejši gozdni rezervati na ozemlju današnje Slovenije so bili zasnovani v letih med 1887 in 1894 na območju kočevskega in novomeškega Roga, pripoveduje Kutnar. Do leta 1973 je bilo v Sloveniji izločenih 343 hektarjev gozdov pragozdnega in delno pragozdnega značaja. Da bi mreža gozdnih rezervatov zajela čim bolj različne gozdove pri nas, je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja potekal obsežen projekt vzpostavitve novih rezervatov pod vodstvom omenjenega profesorja Dušana

Mlinška. Sodelovalo je zelo veliko strokovnjakov iz gozdarskih raziskovalnih ustanov in takratnih gozdnogospodarskih organizacij v Sloveniji.

Danes je v mreži gozdnih rezervatov v Sloveniji zajetih 171 gozdnih rezervatov, ki skupaj pokrivajo dobrih 9500 hektarjev. Površine pragozdnih rezervatov se gibljejo od okoli 3 pa vse do dobrih 75 hektarjev. Največji gozdni rezervat je Snežnik-Ždrocle s skoraj 800 hektarji.

"Gozdni rezervati so gozdne površine, ki so prepuščene naravnemu razvoju in v katere se praviloma ne posega. To so gozdovi, ki so zaradi svoje razvojne faze in dosedanjega razvoja izjemno pomembni za raziskovanje, preučevanje in spremljanje naravnega razvoja gozdov, biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ter kulturne dediščine.

Po Uredbi o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom se gozdni rezervati glede na režim gospodarjenja delijo na gozdne rezervate s strogim varstvenim režimom in gozdne rezervate z blažjim varstvenim režimom. Obiskovanje gozdnih rezervatov s strogim režimom je načeloma prepovedano, ogledne pešpoti potekajo ob njihovih robovih, v rezervatih z blažjim režimom pa je obisk dovoljen zgolj po gozdnih učnih poteh ali javnih poteh, denimo po označenih planinskih poteh."

Niti smrt tukaj ni dokončna

Pragozd - narava od začetka do konca. Bi ga laiki prepoznali kot pragozd, če bi denimo nenadoma stali sredi Rajhenavskega Roga?

"Bi," pravi naš sogovornik. "Srečanje s starodavnimi drevesnimi orjaki, ki lahko zrastejo do 50 metrov v višino, dočakajo 500 let in nosijo tudi do 50 ton lesne mase, človeka ne pustijo hladnega. In kar takoj pade v oči - ogromne količine odmrlega lesa, križem kražem ležečega, odmirajočih dreves v vseh fazah razpadanja. Na eni strani pravkar zrušeno drevo, še svež les, tam blizu trohneče drevo, na katerem se razraščajo velike lesne gobe, pa vse do tiste faze razpada, ko ne veš več, ali gledaš razpadajoči del drevesa ali gozdna tla. Kjer pade drevo, se ustvari svetlobni jašek in skupinica mladih dreves dobi s svetlobo in toploto zagon za življenje. Tu se na malih površinah srečuje ta bohotno življenje in dokončna smrt."

A niti smrt tukaj, kjer - kot rečejo gozdarji - nikoli ni pela sekira, ni dokončna, pravi Lado Kutnar. Tudi mrtvo drevo je še kako živo. "Iz njega se neposredno rojeva novo življenje. Prav razpadajoči lesni ostanki mogočnih dreves v zelo različnih fazah razgradnje so bogato pogrnjena miza za premnoga živa bitja. Na njih najdejo svoje zatočišče in preživetje brezštevni nevidni mikroorganizmi, kompleksno prepletene glive, zeleno nasiče-

ni mahovi in druge rastline. Različni živalski organizmi, kot so žuželke, ptiči in netopirji, si prav tako najdejo svoja domovanja ali hrano, tako na ležečih drevesnih orjaki kot v duplih in razpokah stoječih drevesnih sušic. Zaradi ohranjenosti pragozdnega okolja je pestrost vseh teh organizmov nad povprečjem običajnih gozdov, s katerimi človek gospodari in vanje posega z različnimi aktivnostmi. Ni slučaj, da so bili nekateri od naših pragozdov razglašeni za vroče točke biotske raznovrstnosti na evropskem nivoju. Ko smo na začetku tisočletja skupaj s kolegi iz drugih evropskih držav raziskovali pojavljanje organizmov na razpadajočih lesnih ostankih, so bili izjemno navdušeni - v pragozdnih rezervatih Krokar in Rajhenavski Rog smo našli obsežne populacije vrst mahov, ki so v Evropi že izjemno redki in so seveda na rdečem seznamu.

V pragozdu ni škodljivcev, saj tukaj veljajo naravni in ne antropocentrični zakoni, ki sodijo iz človeške perspektive. V pragozdu ni dobrega in slabega, ni koristnega in škodljivega. Vsi organizmi - ja, tudi podlubniki - so del naravnih ciklov, ki postopoma spreminjajo ta prvobitni gozdni ekosistem. Pragozdni ekosistem se zato povsem samodejno, postopno, počasi in stalno obnavlja. V pragozdu obstaja stalna homeostaza, naravno ravnovesje."

Leta 2017 so bili med 63 območij starodavnih in prvinskih bukovih gozdov iz desetih držav, ki so bili uvrščeni na seznam svetovne dediščine Unesca, vpisani tudi gozdovi dveh slovenskih gozdnih rezervatov: Snežnik-Ždrocle na Notranjskem in pragozd Krokar na Kočevskem. Po vpisu Škocjanskih jam pred 35 leti je to bil za Slovenijo šele drugi vpis v svetovno elito naravne dediščine.

Omenjeni bukovni gozdovi so edinstveni zaradi vloge, ki so jo pred dvanajst tisoč leti odigrali na evropski celini po koncu zadnje ledeno dobe, pojasnjuje Lado Kutnar. "Takratni mrz in večje ledenike so preživele bukve v južni Evropi, ki so se iz tega zatočišča začele kasneje širiti v srednjo Evropo, s tem pa so omogočile tudi razvoj enkratnih bukovih gozdov, na tisoče živalskih in rastlinskih vrst.

Viharni časi za gozdove in stroko

A ko govorimo o izjemni zgodovini gospodarjenja z gozdovi na Slovenskem, dodaja naš sogovornik, je pošteno, da govorimo tudi zdrsu, ki se je začel nekje v 19. stoletju ali tudi že prej.

"Govorim o razširjanju smreke na njej manj primernih ali celo neprimernih rastiščih, kar se nam ob spremenjenih podnebnih razmerah in spremljajočih velikopovršinskih motnjah na neki način maščuje - imamo težave s podlubniki, vetrolomi, žledolomi ..."

Pred pospeševanjem smreke je ta drevesna

vrsta večinoma rasla v visokogorju, ki je njeno naravno rastišče; v dinarskem svetu je bila precej redka. A že v 19. stoletju so ljudje ugotovili, da je smreka zadovoljna na vseh rastiščih, da hitro raste, da je nezahtevna za vzgojo ... in njen delež v lesni zalogi je strmo rasel. Še v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je pri nas - podobno kot v vsej srednji Evropi - veliko pogozdovalo smreko. Pred pol stoletja nihče ni mogel predvideti, da se bo naše podnebje začelo tako segrevati. Dvig povprečne letne temperature, sprememba padavinskega režima, podaljševanje sušnih obdobjev in rastni dobi, več vročinskih valov, krajšanje obdobja s snežno odejo ...

Napovedi, da bodo podnebne spremembe najbolj prizadele gozdove v nižjih legah, v katerih prevladujeta smreka in jelka, se žal v veliki meri uresničujejo. Zaradi temperaturnih nihanj in izrazitih sušnih obdobjev je v srednji Evropi skokovito naraslo število škodljivcev, denimo podlubnikov, naši znanstveniki pa opozarjajo tudi na pojav novih škodljivcev.

Daljša obdobja toplega in sušnega vremena, prisotnost poškodovanih in oslavljenih iglavcev po žledolomu leta 2014, orkanski vetrovi in vetrolomi so dramatično povečali ogroženost slovenskih gozdov zaradi podlubnikov.

"Naši gozdovi so bili tam nekje do začetka tega tisočletja zelo stabilni. Sanitarni posek poškodovanega drevesa je še pred desetletjem predstavljal tretjino celotnega letnega poseka, po žledolomu pa je narasel na kar dve tretjini,

kar pomeni, da imamo neprimerno bolj nestabilne gozdne ekosisteme. Kjer nastanejo v gozdu odprte površine, tam veter razvije večjo moč - imamo pogostejše vetrolome. Na odprtih gozdnih površinah se pogosteje širijo nekatere invazivne tujerodne drevesne in druge vrste, ki smo jih v preteklosti še lahko krotili. Oslabljeni smrekovi drevesa so lahka tarča podlubnikov, tudi na rastiščih, kjer jih ne bi pričakovali; a glavne težave z zdravjem naših gozdov so primarno posledica podnebnih sprememb in z njimi povezanih motenj ter šele posledično sekundarnih škodljivcev, kot so podlubniki. Ja, res so časi za naše gozdove in gozdarstvo silno turbulentni in gozdarska stroka je pred zelo velikim izzivom."

A vanjo je vgrajena dolgoročnost, pravi Lado Kutnar. "Ne delamo za jutri, drevo bomo posekali čez desetletja in danes ne moremo vedeti, kako se bo na današnje ukrepe odzivalo čez 30, 50 let. Na kmetijski površini je mogoče spremembe precej hitreje uvesti, razmeroma hitro je mogoče vpeljati namakalni sistem, menjati sorte, obdelavo tal ... V gozdarstvu pa ni mehanizmov, s katerimi bi bilo mogoče

hitro vplivati na obstoječe stanje. Skrbno je treba zastaviti načrt gospodarjenja, oblikovanja gozdov, izbora drevesnih vrst ... Z bolj mehкими prijemi se je treba prilagajati na podnebne spremembe in motnje, ki jih prinašajo. Nadgrajevati je treba obstoječe načine gospodarjenja v takšni smeri, da bodo gozd naredili čim bolj odporen in sposoben okrevanja."

Ni težko razumeti jeze in zaskrbljenosti lastnikov gozdov, ki jim podlubniki odnašajo dobiček. Obstoj marsikatere kmetije pri nas je odvisen od njene gozdne "banke", pravi kmetijski minister Podgoršek. A rokohitrsko predlagana Uredba, ki bi dopustila "preventivne posege" v zaščitene gozdove, da bi preprečila širjenje podlubnikov v okoliške gozdove, problema s podlubniki ne more rešiti, saj vendar govorimo o manj kot odstotku gozdov. Še več: med 171 gozdnimi rezervati je samo 27 takšnih, ki imajo v sestoji 50 odstotkov ali več smreke, v slabi tretjini gozdnih rezervatov pa smreke sploh ni. Uredba zajema vse, tudi pragozdne ostanke. Zakaj ne obravnavati vsakega primera posebej? Zakaj ne bi namesto notranjega varovalnega stometrskega pasu, ki sega v gozdni rezervat, uvedli zunanega na meji rezervata? Zakaj ne bi država razmišljala o izplačilu odškodnine oškodovanim lastnikom? Odkupila "problematične" gozdove? Ponudila nadomestne gozdove? Sam minister je na nujni seji Odbora za kmetijstvo dejal, da bi to predstavljalo pravzaprav drobiž za državo, saj je primerov malo. Zakaj torej ogroziti, izničiti desetletja in desetletja dolg trud ohranjanja tega prgišča gozdov, ki so izjemno dragoceni tudi kot raziskovalni prostor, se sprašuje gozdarska stroka; v učni uri prilagajanja na podnebne spremembe bodo gozdni rezervati še kako pomembni, saj bomo nujno potrebovali informacije iz ekologije gozda in o njegovem razvoju v novih razmerah.

Uničenje in varovanje - oboje hkrati?

Omenimo še čudnost, ki pri nas pravzaprav niti ni več čudnost: Maja lani je državni zbor sprejel resolucijo o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-30 in kot enega ključnih ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti navedel - širitev mreže gozdnih rezervatov.

Ob svetovnem dnevu prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst, ki je 3. marca, in se je letos odvijal v znamenju teme Gozdovi in preživetje: ohranjanje ljudi in planeta, pa so na okoljskem ministrstvu v sporočilu za javnost napisali: "Pomemben del ohranjanja biotske raznovrstnosti v gozdnih je tudi varstvo pragozdov in starih gozdov. V tovrstnih gozdnih, v katere človek ne posega, živijo nekatere ozko specializirane vrste, na primer nekatere ptice, hrošči, mahovi. Ministrstvo za okolje in prostor

zato posveča vedno več pozornosti varstvu teh gozdov ..."

O čem pravzaprav govorimo? O slovenskem načinu varovanja narave: kar z glavo narediš, z ritjo podreš.

V pragozdu ni dobrega in slabega, ni koristnega in škodljivega

Boj - videti v gozdu več kot le ekonomsko korist - nikoli ne bo dokončno dobljen. Vedno znova bodo vznikale namere, kako lesno-gospodarsko vlogo postaviti v ospredje

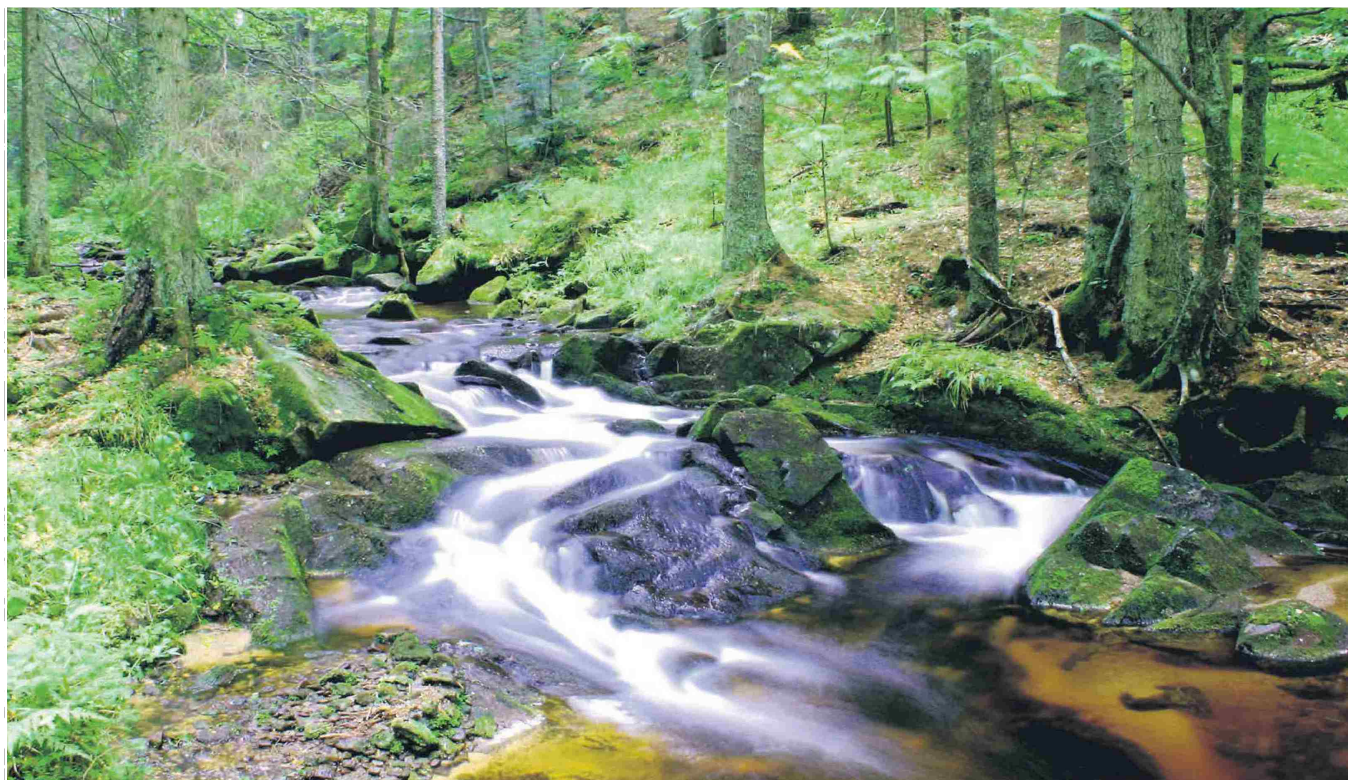
Izjemni ljudje

V slovenski gozdarski stroki je ob velikem številu izjemnih strokovnjakov kar težko govoriti o posameznikih, pravi Lado Kutnar. "Med številnimi odličnimi kočevskimi gozdarskimi strokovnjaki na področju ohranjanja in promocije pragozdnih rezervatov v zadnjih desetletjih zagotovo še posebej izstopa Tomaž Hartman. Skupaj s skupino izvrstnih naravoslovnih fotografov je postavil poseben spomenik našim pragozdovom v obsežni dvojezični monografiji z naslovom Pragozd/Virgin forest, ki je sad njegovega dolgoletnega prizadevanja za te gozdove.

Med številnimi generacijami postojnskih gozdarjev pa je posebej pomembno vlogo pri ohranjanju snežniških gozdov odigral tudi mag. Živan Veselič, saj se je uprl lokalnim interesom za izgradnjo smučišč na pobočjih Snežnika."

Konec osemdesetih let je Veselič z javnim pismom Pustimo Notranjski Snežnik naravi zakuhal vročo polemiko. Tehtnica se je nagnila v prid naravi. A da se zgodba s smučišči ne bi ponovila, je na Snežniku s kolegi zasnoval gozdni rezervat, ki je danes na Unescovem seznamu svetovne dediščine.

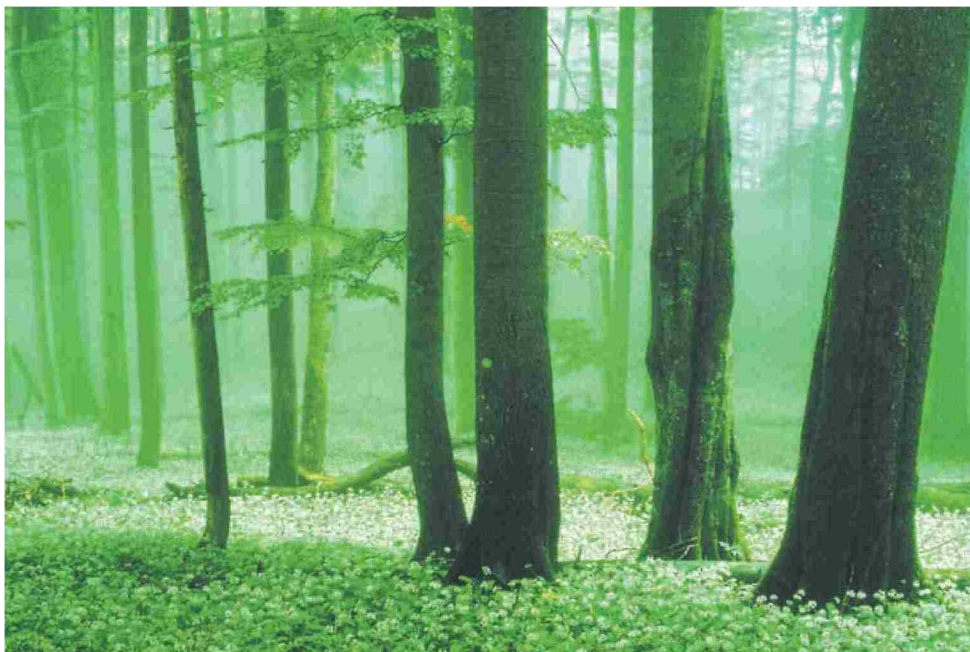
Slovenski način: kar z glavo narediš, z ritjo podreš

Živahno tekoča voda daje Šumiku na Pohorju čarno podobo. Foto: Lado Kuntar

Kuntar Lado: "Srečanje s starodavnimi drevesnimi orjaki, ki lahko zrastejo do 50 metrov v višino, dočakajo 500 let in nosijo tudi do 50 ton lesne mase, človeka ne pusti hladnega." Foto: Robert Balen

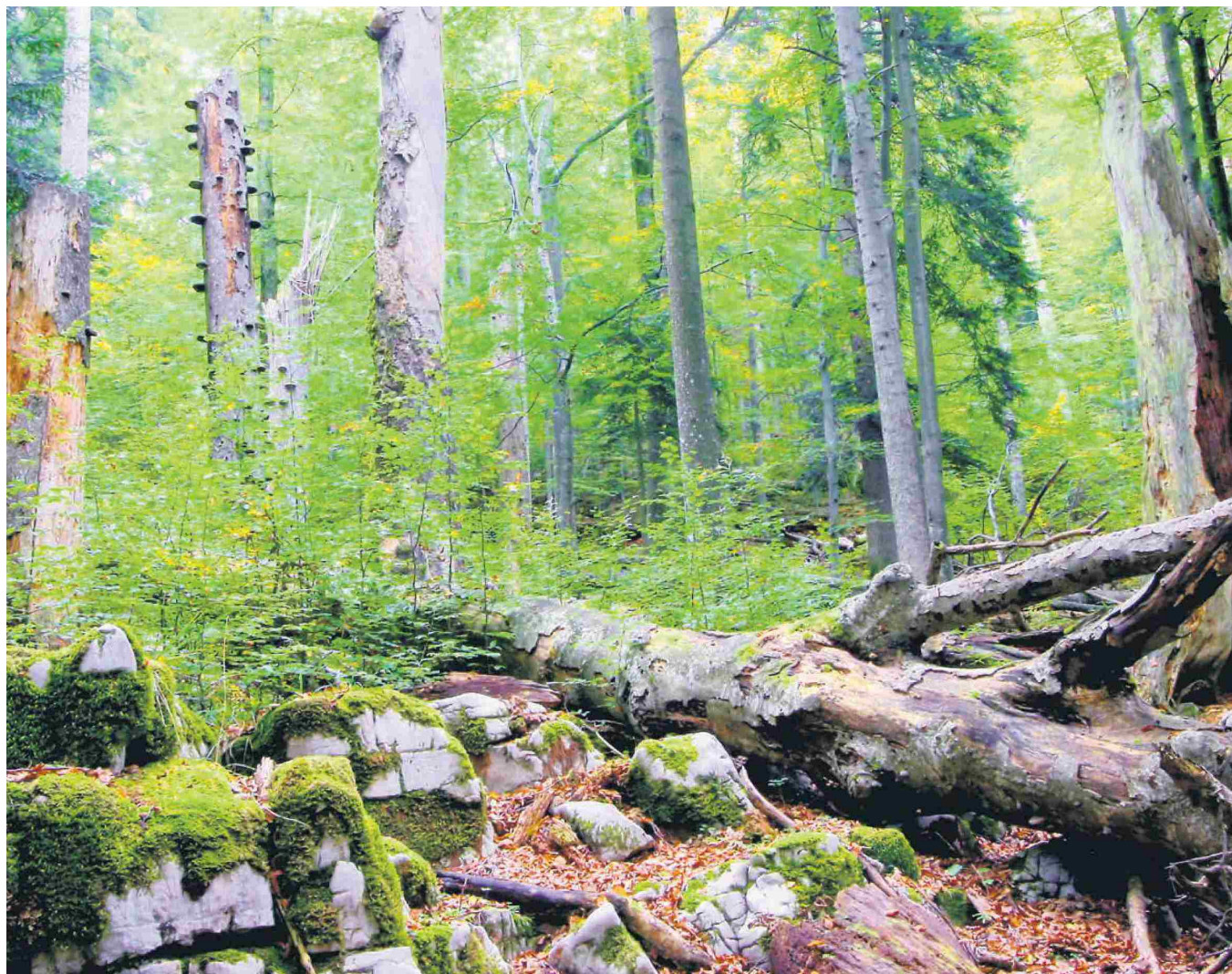
Meglje s Kolpe lebdiyo nad cvetočo preprogo čemaža v pragozdnem rezervatu Krokar.

Foto: Lado Kutnar

Pragozdovi v Sloveniji

1 pragozd Krokar	8 pragozd Ždrocle
2 pragozd Prelesnikova koliševka	9 pragozd Gorjanci - Trdinov vrh
3 pragozd Pečka	10 pragozd Ravna gora
4 pragozd Strmec	11 Krakovski pragozd
5 pragozd Kopa	12 pragozd Belinovec
6 pragozd Rajhenavski Rog	13 pragozd Donačka gora
7 pragozd Bukov vrh	14 pragozd Šumik

Pragozdni rezervat Strmec. Na mestu padlih in odmirajočih starih dreves vznikla mladi gozd.
Foto: Lado Kutnar

